

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Trygghet och säkerhet 2017

BOSTADSBRAND OCH
BRANDFÖREBYGGANDE ARBETE

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Landsting

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2017

BOSTADSBRAND OCH
BRANDFÖREBYGGANDE ARBETE

Upplysningar om innehållet:
Greta Berg, SKL, greta.berg@skl.se
Anders Jonsson, MSB, Anders.Jonsson@msb.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2018
ISBN: 978-91-7585-602-5
Text: Intervjuer: Birgita Klepke och Jan Vejstad
Foto: Johan Eklund, Patrik Svedberg, Christian Ferm,
Patrick Trägårdh, Marcus Gustafsson och Thomas Henrikson
Produktion: Advant Produktionsbyrå

Förord

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerar återigen indikatorer för arbetet med trygghet och säkerhet i landets kommuner. SKL:s strävan med Öppna jämförelser (ÖJ) är att stimulera till förbättringsarbete och i förlängningen ökad effektivitet genom att publicera och redovisa indikatorer för säkerhetsarbetet. I rapporten och tabellbilagorna finns uppgifter om vilka kommuner som förefaller vara trygga och säkra, hur utvecklingen sett ut över tid, vilken betydelse lokala förhållanden har för resultatet, samt lärdomar från andra kommuner. Temat i årets ÖJ är bränder i bostäder och brandförebyggande arbete riktat mot enskilda. Data från framför allt de kommunala räddningstjänsternas händelserapporter men också andra källor har analyserats och presenteras detaljerat för analys och slutsatser. Vidare beskrivs hur brandförebyggande arbete riktat mot den enskilde individen bedrivs på olika sätt av olika aktörer.

Ett särskilt tack riktas till MSB för hjälp i arbetet med att ta fram denna rapport. Vi vill även tacka Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och SOS Alarm för värdefullt samarbete. Rapporten har sammanställts av Greta Berg (SKL), Henrik Jaldell, Anders Lundberg, Morgan Asp, Joakim Ekberg och Anders Jonsson (MSB).

Stockholm i januari 2018

Vesna Jovic

Vd, Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 Inledning
- 8 Förändringar bland indikatorerna
- 8 Bostadsbrand och brandförebyggande arbete - årets tema
- 9 Tabellbilagan

- 11 **Övergripande utveckling och kommunernas utfall**
- 11 Personskador
- 13 Utvecklade bränder i byggnad
- 15 Brott
- 16 Oro och otrygghet
- 17 Sammanvägt värde
- 21 Hur står sig din kommun i förhållande till kommuner som har bäst utfall?

- 23 **Bostadsbrand och brandförebyggande arbete**
- 23 Problembilden
- 24 Hur fungerar systemet och vems är ansvaret?
- 25 Vilka drabbas?
- 25 Förebyggande arbete inom brandområdet
- 29 Karlstads kommun
- 30 Nacka kommun
- 32 Räddningstjänsten Syd

Inledning

De flesta brott, olyckor, skador, samhällsstörningar eller yttringar för medborgarnas oro får på något sätt efterverkningar i kommunen. Att i samverkan med andra aktörer kunna hantera trygghets- och säkerhetsfrågor över hela hotskalan – med såväl individ- som samhällsperspektiv – är därför en central kommunal arbetsuppgift. Det är dock inte alltid kommunen har direkt möjlighet att påverka de olyckor och brott som sker inom kommunens geografiska område. Därför ska utfallen i Öppna jämförelser – Trygghet och säkerhet ses som en beskrivning av situationen, snarare än en direkt följd av verksamheten i kommunen.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen (SoS), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Statistiska centralbyrån (SCB), Brottsförebyggande rådet (Brå) och SOS Alarm AB.

Tillgången till uppgifter på kommunnivå har i hög grad styrt valet av indikatorer och därmed även de avgränsningar som gjorts i rapporten. Det hade varit önskvärt med tillgång till fler indikatorer som bättre speglar resultat och kvalitet. Inom trygghets- och säkerhetsområdet saknas till stora delar evidens, dvs. vetenskapliga bevis, för att en viss åtgärd ger en eftersträvd effekt. Det är därför svårt att uttala sig om sambandet mellan förebyggande säkerhetsarbete och utfall i form av färre olyckor, brott, etc. Indikatorerna i denna Öppna jämförelse ska istället ses som en nulägesredovisning av skillnader i utfall av trygghets- och säkerhetsarbete.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen, MSB, SCB, Brå och SOS Alarm.

Mer information hittar du i särskild bilaga på skl.se.

Temat i årets rapport är bränder i bostäder och brandförebyggande arbete riktat mot enskilda.

Förändringar bland indikatorerna

Under 2016 påbörjades införandet av en ny händelserapport (tidigare kallad insatsrapport) hos den kommunala räddningstjänsten. Det har fått till följd att vi har tvingats ändra definitionen på indikator A2 – Utvecklade bränder i byggnader, för att uppnå jämförbarhet mellan kommuner och över tid. Vidare har det vid kvalitetsgenomgång, i samband med definitionsändringen, upptäckts ett partiellt bortfall av händelserapporter under del av 2014 för kommuner som omfattas av Storstockholms brandförsvaret. Detta bortfall har uppskattats och kompenserats. En mindre förändring gjordes från och med förra årets Öppna jämförelser avseende indikatorn A11 – Hjälp vid nödläge då larmsamtalets svarstid inkluderades. Inga nya data för Indikator A6 – Otrygghet och oro kan presenteras på kommunnivå i år, då inte någon ny undersökning inom detta område genomförts på kommunnivå.

Bostadsbrand och brandförebyggande arbete - årets tema

Temat i årets rapport är bränder i bostäder och brandförebyggande arbete riktat mot enskilda. I rapporten redovisas insamling av data som på olika sätt berör temaområdet. Datakällorna för redovisning av temaindikatorerna är framförallt MSB:s statistik över räddningstjänsternas insatser till utvecklade bränder i bostäder samt data från årsuppföljningen av kommunens specifika skyldigheter enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Delar av resultaten redovisas i temaavsnittet i rapporten samt i tabellbilagan.

Tabellbilagan

I tabellbilagan redovisas samtliga indikatorer för varje kommun. Redovisningen finns uppdelad per län, per kommungrupp enligt SKL:s klassificering samt i bokstavsordning. I tabellbilagan ingår även årets temaindikatorer. Indikatorerna publiceras också i SKL:s databas, www.kolada.se. MSB:s IDA-portal, ida.msb.se, erbjuder kommunerna möjlighet att göra fördjupade analyser av statistiken, främst inom området skydd mot olyckor. På Brottsförebyggande rådets hemsida, www.bra.se, finns mer statistik om anmälda brott och brottsförebyggande arbete. På dessa webbplatser kan man hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer, göra analyser och själv välja vilka kommuner man vill jämföra sig med:

- › www.kolada.se
- › ida.msb.se
- › www.bra.se

Tabellbilagan hittar du på skl.se.

På dessa webbplatser kan man hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer.

Övergripande utveckling och kommunernas utfall

Indikatorernas värden för trygghet och säkerhet varierar mellan åren. Det kan därför vara av intresse att granska indikatorerna över en längre tidsperiod. Därför presenteras utvecklingen för de senaste tio åren av utfallsindikatorerna på nationell nivå. Indikatorernas värden varierar även mellan olika kommuner.

På samma sätt som tidigare år beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott. Det sammanvägda värdet redovisas under rubriken med samma namn.

Personskador

Varje år dör cirka 3 000 personer som är folkbokförda i Sverige på grund av olyckor. Samtidigt blir cirka 100 000 inlagda på sjukhus och cirka 700 000 behöver uppsöka en akutmottagning. Förutom detta inträffar en mängd lindrigare skador som behandlas hemma och som därmed aldrig leder till kontakt med sjukvården.

Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren men dödligheten varierar mellan olika olyckstyper. Dödligheten i fallolyckor har ökat medan dödligheten i trafikolyckor har minskat. Det är fler män än kvinnor som omkommer till följd av olyckor, även äldre personer är överrepresenterade. Det är däremot fler kvinnor än män som vårdas på sjukhus efter olyckor. Den vanligaste olyckstypen är fallolyckor

Dödligheten i fallolyckor har ökat medan dödligheten i trafikolyckor har minskat.

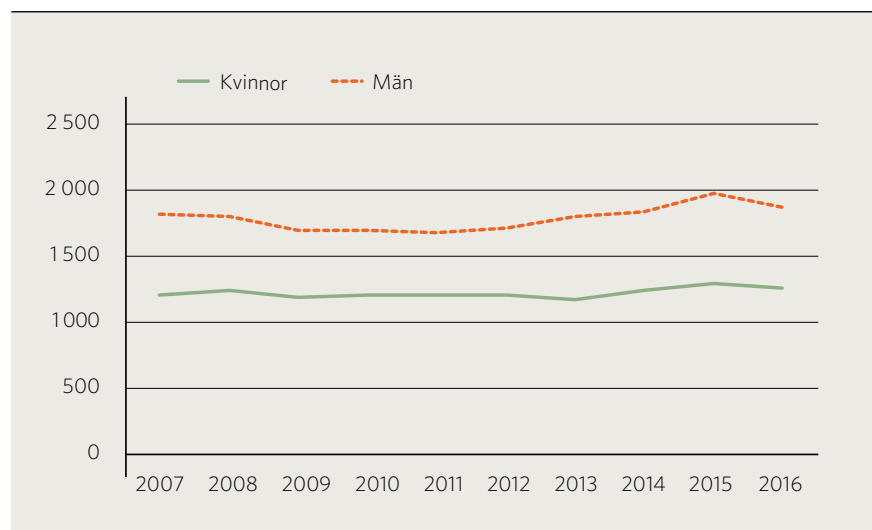
Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

som står för ungefär två tredjedelar av samtliga som vårdas på sjukhus till följd av en olycka. Fallolyckor drabbar främst äldre personer. Den näst vanligaste olyckstypen är vägtrafikolyckor. Exempel på ytterligare olyckstyper är förgiftningar, kvävningar, drunkningar och bränder. Vid analys av omkomna och sjukhusvårdade till följd av olyckor är det viktigt att veta att data från dödsorsaksregistret och från patientregistret inte innehåller uppgifter om i vilken kommun olyckan inträffade. Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

I diagram 1 och 2 visas antal döda samt antal sjukhusvårdade till följd av olyckor på nationell nivå sedan år 2007. Redovisningen görs uppdelat på kvinnor och män.

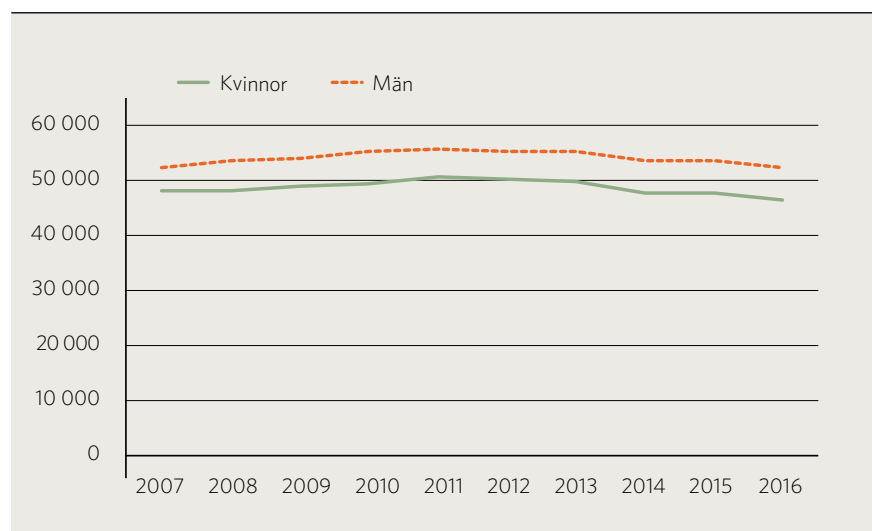

DIAGRAM 1. Antal döda till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

DIAGRAM 2. Antal sjukhusvårdade till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

Kommuner med en hög andel äldre tenderar att få fler sjukhusvårdade per 1 000 invånare än kommuner med en lägre andel äldre. Detta eftersom fallolyckor i hög utsträckning drabbar äldre i kombination med att den olyckstypen står för den största delen av olyckorna.

Antalet sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 5,6 sjukhusvårdade per 1 000 invånare medan den som har det högsta utfallet har 19,0 sjukhusvårdade per 1 000 invånare.

I tabell 1 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare.

Flera av kommunerna som har lägst utfall är pendlingskommuner nära en storstad. Dessa kommuner kännetecknas av att minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun. Även ett par större städer har relativt få personskador.

TABELL 1. Kommuner med lägst utfall på antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare

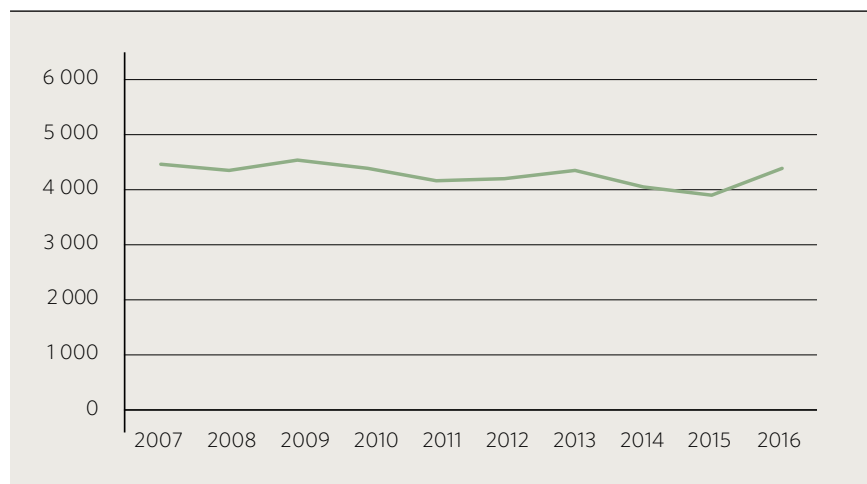
Kommun	Värde
Knivsta	5,6
Lund	6,9
Uppsala	7,1
Nykvarn	7,2
Håbo	7,3
Burlöv	7,4
Härryda	7,5
Botkyrka	7,6
Svedala	7,6
Lomma	7,8

Utvecklade bränder i byggnad

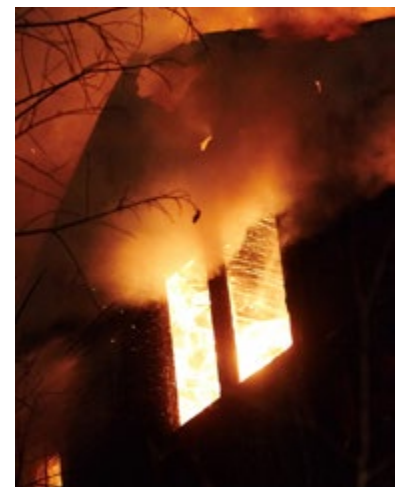
Varje år rycker räddningstjänsterna i Sveriges kommuner ut till knappt 10 000 bränder i byggnader. Ungefär 60 procent av insatserna mot brand i byggnad sker mot bostäder, cirka 20 procent mot allmänna byggnader och resten är mot industrier och övriga byggnader.

Av bränderna i byggnad är inte alla lika allvarliga i den meningen att någon person skadas eller att stora ekonomiska värden går till spillo. I Öppna jämförelser har vi därför valt att endast redovisa utvecklade bränder i byggnad. Med utvecklad brand avses sådana insatser där det fortfarande brinner när räddningstjänsten anländer eller där branden spridit sig utanför startföremålet. Diagram 3 visar att det inträffar drygt 4 000 utvecklade bränder i byggnad per år i Sverige.

DIAGRAM 3. Antal insatser till utvecklade bränder i byggnad

Källa: MSB.

TABELL 2. Kommuner med lägst utfall på antalet utvecklade bränder i byggnad per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Lomma	0,10
Danderyd	0,13
Staffanstorps	0,13
Vellinge	0,13
Täby	0,16
Torsby	0,17
Stenungsund	0,17
Åtvidaberg	0,17
Nacka	0,18
Kungsör	0,20

Om man bara tittar på bostadsbränder så sker det något fler insatser till utvecklade bränder i flerbostadshus jämfört med villor, radhus, parhus och kedjehus. Orsaken till varför det brinner skiljer sig dock.

Antalet utvecklade bränder i byggnad per 1 000 invånare varierar mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 0,10 utvecklade bränder per 1 000 invånare medan kommunen med det högsta utfallet har 1,63 utvecklade bränder per 1 000 invånare.

I tabell 2 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal bränder per 1 000 invånare.

Av de tio kommunerna med lägst utfall tillhör sju kommungruppen pendlingskommun nära storstad. Denna kommungrupp kännetecknas av att minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

Brott

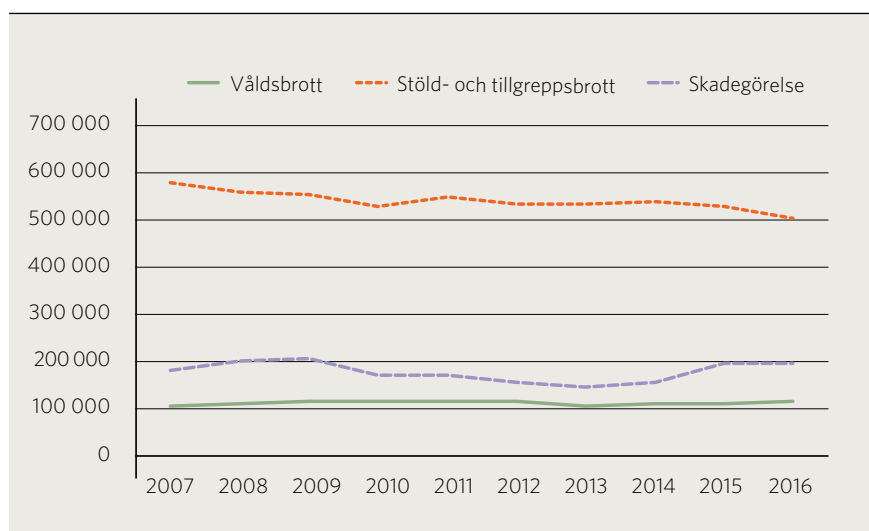
Under 2016 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2015.

Under den senaste tioårsperioden har antalet anmälda brott ökat med cirka 16 procent. Olika brottstyper har haft olika utveckling, till exempel har skadegörelsebrotten ökat något medan stöld- och tillgreppsbrotten har minskat. Under 2016 utgjorde stöldbrotten en tredjedel av samtliga anmälda brott, brott mot person stod för 18 procent och skadegörelsebrotten för 13 procent.

Vid analys av antalet anmälda brott är det viktigt att tänka på att statistiken visar antalet anmälda brott och inte det totala antalet faktiskt begångna brott. Hur stor andel av de faktiska brotten som anmäls varierar beroende på brottstyp.

Under 2016 utgjorde stöldbrotten en tredjedel av samtliga anmälda brott.

DIAGRAM 4. Antal anmälda brott

Källa: Brå.

Under 2016 anmäldes 277 000 brott mot person (3–7 kap. brottsbalken) vilket innebär en ökning med 7 procent jämfört med 2015. Den senaste tioårsperioden har de anmälda brotten mot person ökat med drygt 30 procent. Anmälda brott om misshandel, olaga hot eller ofredande står tillsammans för cirka tre fjärdedelar av de anmälda brotten mot person.

Antalet anmälda våldsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 2,8 våldsbrott per 1 000 invånare medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 18,9.

I tabell 3 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare.

Hälften av kommunerna med lägst utfall vad gäller antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare är pendlingskommuner nära storstad.

När det gäller stöld- och tillgreppsbrott anmäldes drygt 500 000 sådana under 2016, vilket är en minskning med cirka 5 procent jämfört med 2015.

TABELL 3. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Hammarö	2,8
Ydre	2,8
Öckerö	3,0
Lomma	3,2
Bollebygd	3,6
Vellinge	3,7
Kinda	3,8
Mörbylånga	3,9
Söderköping	4,1
Vaxholm	4,2

TABELL 4. Kommuner med lägst utfall för antal stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Berg	13,8
Robertsfors	14,4
Öckerö	14,8
Krokom	15,0
Pajala	15,4
Vännäs	16,1
Mörbylånga	16,3
Habo	16,4
Lekeberg	17,1
Bräcke	17,3

Vanligare att känna oro över att närstående ska drabbas för brott än att man själv ska drabbas.

De anmälda stöldbrotten har minskat kontinuerligt under den senaste tioårsperioden, med undantag för enstaka uppgångar åren 2011 och 2014. År 2016 anmäldes 13 procent färre brott än 2007. Antalet anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 13,8 anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 87,8.

I tabell 4 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare.

Bland kommunerna med ett lågt antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare finns främst kommuner nära större städer. Flera olika kommungrupper finns dock representerade bland kommunerna med lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott.

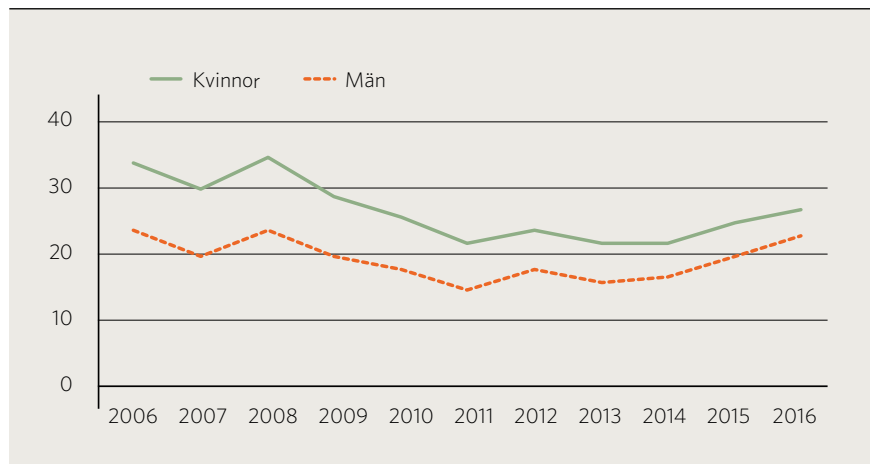
Oro och otrygghet

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 2006 den årliga enkäten Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Undersökningen behandlar frågor om utsatthet för brott, trygghetsupplevelse, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. NTU visar att det är vanligare att uttrycka oro över brottsligheten i samhället eller känna oro över att närstående ska drabbas av brott än att känna oro över att själva utsättas för brott.

Kvinnor oroar sig i allmänhet mer än män för att själva drabbas av såväl olyckor som brott. Även andelen som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället är något högre för kvinnor än för män.

I diagram 5 presenteras hur andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället har förändrats över tid. Där framgår att andelen, för både kvinnor och män, har ökat i de två senaste mätningarna. Dock är nivån 2016 lägre än vad som observerades när undersökningen inleddes 2006.

DIAGRAM 5. Andel män och kvinnor som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället

Källa: Brå.

I NTU 2017 framkommer att andel som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället inte skiljer sig nämnvärt åt mellan olika typer av boendeorter. Boende i en storstadsregion (24 procent), boende i andra större städer (26 procent) och de som bor i en mindre stad eller på landsbygden (24 procent). Detta mönster har visat sig vara stabilt från tidigare NTU-undersökningar.

Sammanvägt värde

På samma sätt som i tidigare rapporter beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott. Indikatorerna har tilldelats olika vikter. A1 – Personskador har vikten 40 procent, A2 – Utvecklade bränder i byggnad 10 procent, A3 – Anmälda våldsbrott 40 procent och A4 – Anmälda stöld- och tillgreppsbrott 10 procent. Dessa vikter ska avspegla den samhällsekonomiska bördan av respektive indikator. Vikterna har valts utifrån vilka konsekvenser respektive utfall har, mätt i samhällsekonomiska kostnader som uppstår till följd av olyckor och brott, efter att de har inträffat. I definitionsbilagan finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda.

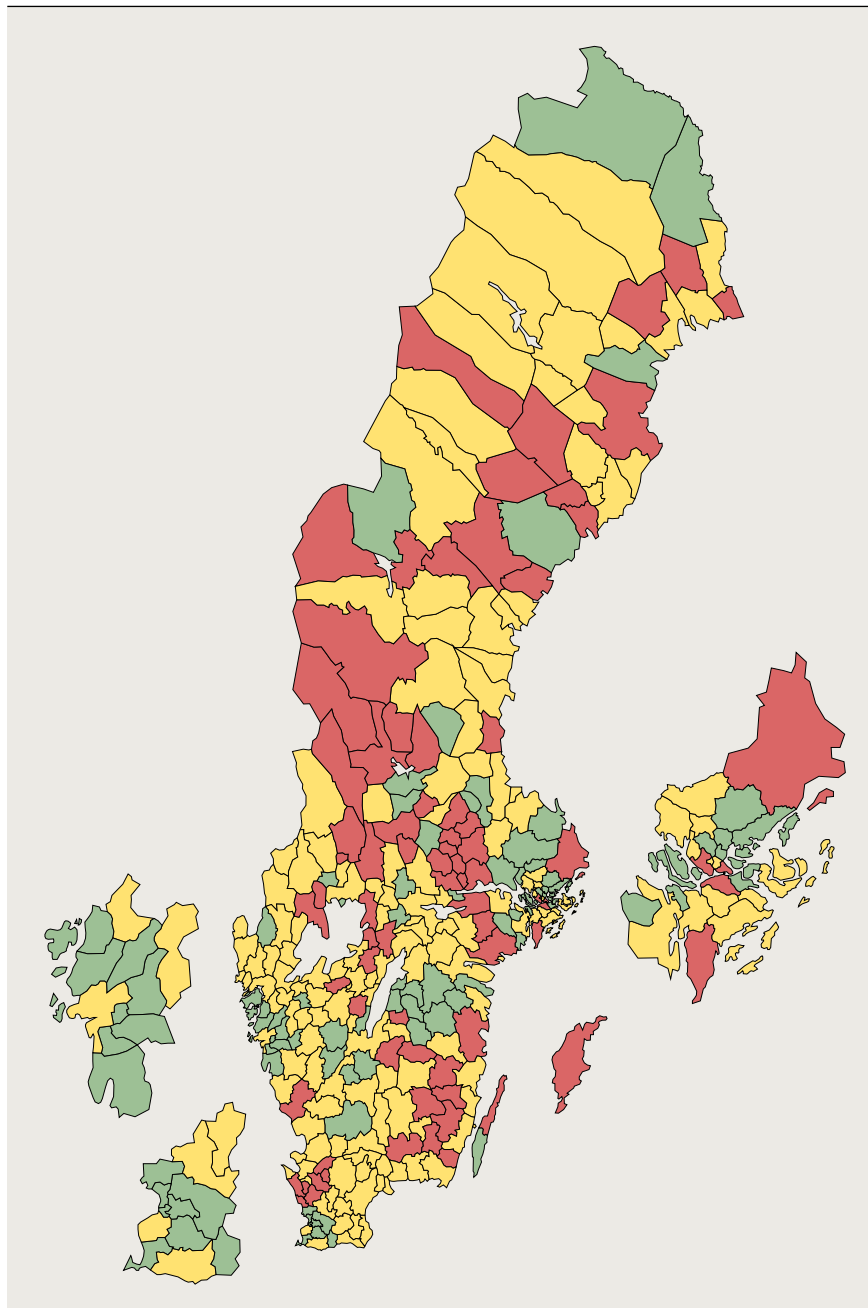
Det sammanvägda värdet gör inte anspråk på att ge en helhetsbild av hur säker en kommun är, men ett lågt värde indikerar ändå i vilka kommuner det sammantaget inträffar minst personskador, utvecklade bränder och brott med hänsyn tagen till folkmängden och samhällskostnaden. Tolkningen av det sammanvägda värdet ska göras med försiktighet. Anledningen till det är bland annat lokala förhållanden, olikheter i statistikinsamling och det faktum att folkmängd är ett trubbigt mått att normera efter. Resultaten kan till exempel vara missvisande för kommuner med många tillfälliga besökare, särskilt för de utpräglade små turistorterna.

I definitionsbilagan på [skl.se](#) finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda.

I karta 1 visas med grönt den fjärdedel av kommunerna som har lägst sammanvägt värde, med rött den fjärdedel av kommunerna som har högst sammanvägt värde, och med gult de som ligger i mitten.

KARTA 1. A1-A4 Sammanvägt värde

I tabell 5 presenteras de tio kommuner som har lägst sammanvägt värde i år. Lägst sammanvägt värde har Lomma, följt av Öckerö och Hammarö. Skillnaderna mellan de här tre kommunernas sammanvägda värde är mycket liten, men det är lite större avstånd till nästa kommun. Lomma ligger mycket bra till när det gäller bränder och våldsbrott, medan Öckerö ligger mycket bra till när det gäller brott. Samtliga kommuners placeringar finns i tabellbilagan.

Samtliga nio kommuner i topp är pendlingskommuner, antingen nära storstad eller nära större stad. Kommunerna på tioitopp har i genomsnitt färre antal invånare (cirka 15 000) än genomsnittskommunen i landet (cirka 34 000). Det är mer ovanligt att storstäder, större städer, mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner med besöksnäring hamnar högt upp på listan över det sammanvägda värdet. Kommunen med lägst sammanvägt värde i varje kommungrupp redovisas i tabell 6.

TABELL 6. Kommuner med lägst sammanvägt värde per kommungrupp

Kommungrupp	Kommun med bäst placering (placering inom parentes)	Medianrankning i kommungruppen
A1. Storstäder	Göteborg (127)	187
A2. Pendlingskommun nära storstad	Lomma (1)	52
B3. Större stad	Lund (30)	186
B4. Pendlingskommun nära större stad	Hammarö (3)	109
B5. Lågpendlingskommun nära större stad	Kinda (10)	175
C6. Mindre stad/tätort	Kiruna (41)	181
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Ydre (9)	147
C8. Landsbygdskommun, ej nära större stad	Ovanåker (22)	169
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	Leksand (49)	222

TABELL 5. Kommuner med lägst sammanvägt värde för utfallsindikatorerna A1-A4, förra årets värde inom parentes

Placering 2017	Kommun
1 (1)	Lomma
2 (5)	Öckerö
3 (2)	Hammarö
4 (4)	Knivsta
5 (6)	Vellinge
6 (8)	Nykvarn
7 (9)	Lekeberg
8 (10)	Bollebygd
9 (3)	Ydre
10 (12)	Kinda

TABELL 7. Kommuner med få olyckor och brott med hänsyn tagen till lokala förhållanden

Kommun	Sammanvägt värde (placering)
Öckerö	2
Ovanåker	22
Boxholm	35
Dals-Ed	47
Mjölby	59
Kungsör	62
Älvkarleby	87
Motala	89
Tibro	104
Vilhelmina	142
Ämål	165

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena. Eftersom de lokala förhållandena kan variera mycket mellan olika kommuner beräknar vi även så kallade modellberäknade värden för indikatorerna A1–A4. De modellberäknade värdena beskriver ett förväntat antal olyckor och brott givet de lokala förhållandena i respektive kommun. I de lokala förhållandena ingår variabler såsom åldersfördelning, inkomstförhållanden, förvärvsarbete, ohälsa och familjeförhållanden. Kommunerna klassificeras därefter om de har fler, lika många eller färre olyckor eller bränder än de modellberäknade värdena. Samtliga kommuners avvikelser givet lokala förhållanden finns i tabellbilagan. Vad gäller kommunerna med lägst sammanvägda värden kan man exempelvis se att Lomma har fler stöldbrott än modellberäknat, och att det därmed finns förbättringspotential även där.

I tabell 7 listas de 11 kommuner som har ”Färre än” modellberäknat för samtliga fyra indikatorer. Tabellen visar att det finns kommuner med relativt många olyckor och brott som ändå har förhållandevis få olyckor och brott utifrån sina lokala förhållanden. En beskrivning över hur beräkningarna är gjorda finns i definitionsbilagan.

Hur står sig din kommun i förhållande till kommuner som har bäst utfall?

Öppna jämförelser kan användas för att hitta exempel på kommuner med goda utfall inom ett eller flera områden. Eftersom ingen kommun kan påstås vara bäst eller sämst på allt bör alla ha något att lära av andra, eller själva ha något att lära ut till andra. Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan.

Det är viktigt att hitta lämpliga kommuner att jämföra sig med. En naturlig utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde, oavsett hur deras struktur ser ut eller var de befinner sig geografiskt i landet: Var upplever man störst trygghet? I vilka kommuner har man minst skador och brott? Vilka kommuner har den mest effektiva verksamheten? Det handlar även om att ställa det egna utfallet mot insatserna och de lokala förhållandena. Nedan följer en sammanställning av de kommuner som har bäst utfall. I tabellen finns även möjlighet att själv fylla i den egna kommunens utfall.

En naturlig utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde.

TABELL 8. Kommuner med bästa utfall på respektive utfallsindikator

Indikator	Din kommuns värde	Kommun med bäst utfall	Bästa kommunens utfall
A1. Personskador		Knivsta	5,6 per 1 000 inv.
A2. Utvecklade bränder i byggnader		Lomma	0,10 per 1 000 inv.
A3. Våldsbrott		Hammarö	2,8 per 1 000 inv.
A4. Stöld- och tillgreppsbrott		Berg	13,8 per 1 000 inv.
A5. Skadegörelse		Malå	3,5 per 1 000 inv.
A6. Otrygghet och oro (Uppgift saknas)		Uppgift saknas	Uppgift saknas
A7. Information och utbildning		Västervik	220 per 1 000 inv.
A8. Samverkan - IVPA	266 kommuner		Ja
A8. Samverkan - IVPA-insatser		Eda	41,6 per 1 000 inv.
A9. Krisberedskap - Samverkan och ledning	174 kommuner		Max-värde 10
A9. Krisberedskap - Geografiskt områdesansvar	151 kommuner		Max-värde 5
A10. Risk- och sårbarhetsanalys	62 kommuner		Max-värde 16
A11. Hjälp vid nödläge - Responstid räddningstjänst		Tranås	7,8 minuter
A11. Hjälp vid nödläge - Responstid ambulans		Kristinehamn	8,9 minuter
A12. Jämställdhet - Andel kvinnor		Vilhelmina	21,4 procent
A13. Samhällets kostnader för olyckor		Hammarö	4 346 kronor

Bostadsbrand och brandförebyggande arbete

En stor del av de bränder som inträffar i byggnader sker i bostäder. Det är även i bostäder som personer i störst utsträckning skadas eller omkommer i bränder. Årets tema handlar om just bostadsbränder och de som omkommer vid dessa, samt hur några kommuner har valt att hantera problemet.

Problembilden

Enligt tillgänglig statistik från fyra stora försäkringsbolag har i genomsnitt drygt 21 500 brandskador i bostäder anmälts per år under de senaste tio åren. Det kan jämföras med de drygt 6 000 bostadsbränder per år som föranlett räddningsinsats och rapporterats till MSB genom räddningstjänsternas händelserapporter under samma period. Detta indikerar visserligen att den enskilde klarar att hantera en stor del av de bränder som uppstår – men antalet bränder i bostäder är ändå ett problem som orsakar både dödsfall och skador på person och egendom. I försäkringsbolagens statistik ingår även skador som orsakats av blixtnedslag.

Drygt 21 500 anmälda brandskador per år i genomsnitt de senaste tio åren.

I genomsnitt omkom 110 personer per år vid brand under perioden 2006–2015. Av dessa har 85 personer omkommit vid brand i bostaden (så kallat särskilt boende är inte medräknat).

Medan många andra olyckor i samhället har minskat i antal över tid, har siffrorna för bostadsbränder och döda i brand länge legat på samma nivå. Statistik och dödsbrandsutredningar visar tydligt sociala aspekters betydelse. Ett bra brandskydd består av flera samverkande faktorer – kunskap om hur man ska agera, den enskildes eget ansvar, produktsäkerhet och byggnadstekniskt brandskydd. Men även sociala förhållanden, livsstilsförändringar, andra typer av boendeformer, medicinska, sociala och organisatoriska aspekter kan påverka brandskyddet.

Det brandförebyggande arbetet på lokal nivå har historiskt främst skett genom tillsyn av brandskyddet i allmänna byggnader – och i mindre grad riktats mot bostäder. Trots att utbildnings- och informationsinsatser ofta har riktats mot den enskilde, märks ingen större förändring i antalet bostadsbränder och dödsbränder.

Hur fungerar systemet och vems är ansvaret?

Brandskyddet i en byggnad påverkas i huvudsak av tre lagstiftningar: plan- och bygglagen (PBL), lagen om skydd mot olyckor (LSO) samt arbetsmiljölagen. Arbetsmiljölagen gäller på arbetsplatser och innehåller krav som både gäller vid uppförande av nya byggnader och i befintliga byggnader beroende på verksamheten och arbetstagarnas behov.

PBL ställer krav på de tekniska egenskaper som den färdiga byggnaden ska ha, däribland byggnadstekniskt brandskydd. Dessa egenskaper ska underhållas så att brandskyddet till exempel inte blir sämre med tiden. Kommunens byggnadsnämnd har ansvar för tillsyn över att byggherren fullgör sina skyldigheter samt att ägare tar sitt ansvar att underhålla sina byggnader.

LSO ställer krav på skäligt brandskydd i det enskilda fallet. Detta gäller under en byggnads förvaltningsskede och kan, till skillnad från PBL, innefatta krav på både byggnadstekniskt och organisatoriskt brandskydd. Ansvaret för brandskyddet innebär enligt lagen att i skälig omfattning hålla utrustning för livräddning och släckning vid brand. Det innebär också att vidta övriga åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Det kan exempelvis innebära att se till att byggnaden har brandvarnare, att underhålla byggnadens brandskydd och att informera de boende. Kommunen har ansvaret för tillsynen enligt LSO, men denna bedrivs främst mot allmänna byggnader.

Den enda lagstadgade kontrollen av brandskyddet som utförs i den enskilda bostaden är den så kallade brandskyddskontrollen som kommunen ansvarar för. Den utförs i bostäder med uppvärmningsanordning som enligt lag är föremål för rengöring (sotning) och brandskyddskontroll. Med andra ord har inte alla bostäder i landet regelbunden kontroll av brandskyddet.

Ansvaret för brandskydd i bostäder ligger enligt LSO och de nationella byggreglerna följaktligen på ägare och nyttjanderättshavare. Det gäller oavsett om denne har förmåga att ta detta ansvar eller inte.

Ansvaret för brandskyddet innebär enligt lagen att i skälig omfattning hålla utrustning för livräddning och släckning vid brand.

Vilka drabbas?

Samhällets mål är att äldre personer och personer med vissa funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att bo kvar i sin bostad så länge som möjligt. För att detta ska vara möjligt erbjuds individuellt anpassat stöd i form av vård, omsorg, hjälpmedel och anpassning av bostaden. Det brandskydd som bygglagstiftningen kräver i ordinärt boende förutsätter att den boende själv kan agera och sätta sig i säkerhet i händelse av brand. Detta innebär att det finns behov av att även anpassa brandskyddet efter individuella förutsättningar.

Personer i åldersgruppen 65 år eller äldre är överrepresenterade i dödsbränder. Det är också vanligt att de omkomna hade någon form av funktionsnedsättning eller missbruksproblematik. Rökning orsakar nästan en tredjedel av dödsbränderna. En annan vanlig orsak är att branden uppkommer i anslutning till spisen.

De personer som omkommer vid brand tillhör oftast inte den grupp som löper störst risk för att drabbas av brand i bostaden. De som drabbas av flest bränder är snarare högutbildade, familjer med barn mellan 6 och 12 år och personer födda utanför Norden. Risken för bränder är lägre hos äldre och hos personer som bor i hyresrätt.

Förebyggande arbete inom brandområdet

Sedan 2012 driver MSB tillsammans med många andra aktörer kampanjen *Aktiv mot brand*¹. Arbetet har fokus på åtgärder för att stärka den enskildes brandskydd på tre sätt – individanpassat brandskydd, riktade kommunikationsinsatser samt kampanjen Aktiv mot brand – eftersom dessa tre områden bedöms ge bäst effekt. Organisationer som ansluter sig till Aktiv mot brand kan välja vilka åtgärder de vill prioritera beroende på riskbild och resurser, men det gemensamma målet är att minska bostadsbränderna och att färre ska omkomma vid brand i bostaden.

Inom folkhälsoarbetet klassificeras ofta förebyggande metoder och strategier efter olika nivåer – universell, selektiv och indikerad prevention. För att nå önskad effekt behöver man arbeta i tre nivåer. Våren 2016 anpassades Aktiv mot brand efter modellen i figur 1.

En nationell informationsinsats i form av en kampanj är en universell preventiv metod. I denna finns budskap som riktar sig till ”hela” befolkningen. Hittills har de förmedlade budskapen fokuserat på brandvarnare, släckutrustning samt generella brandrisker. För en bred allmänhet påminner kampanjen om att det är viktigt med en fungerande brandvarnare. Den upplyser också om vanliga brandrisker i hemmet för att då och då ”lyfta” riskmedvetenheten om brand och för att berätta om vad alla kan göra för att skydda sig. Den universella nivån drivs framför allt av MSB på nationell nivå, medan kommuner och andra aktörer kan ansluta sig och driva kampanjen på lokal nivå.

För särskilda grupper, till exempel studenter eller boende i områden där det brinner ofta, kan selektiva insatser vara verkningsfulla. En variant är att räddningstjänsten gör hembesök och informerar om brandskydd eller kontrollerar att det finns brandvarnare som fungerar. En relativt stor del av

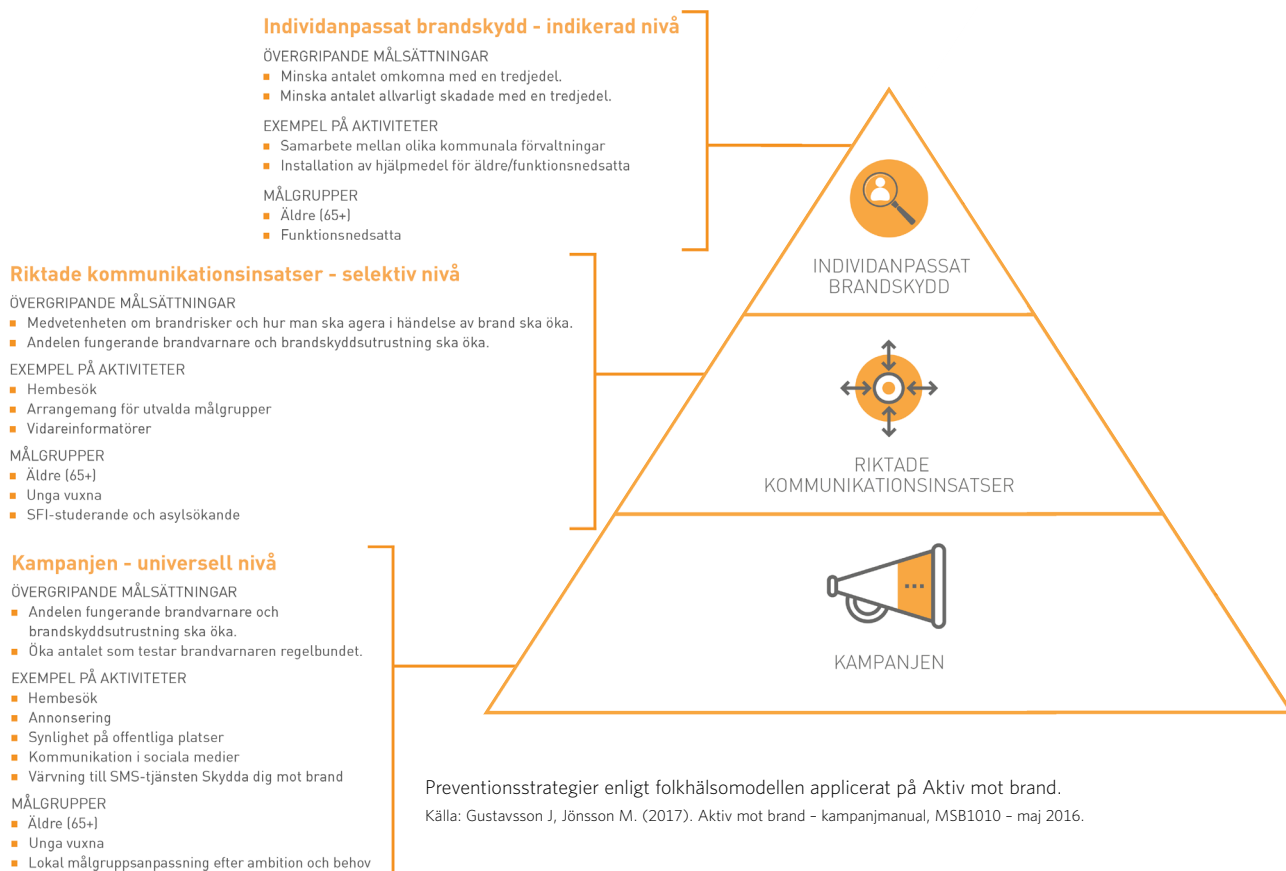
Det finns behov av att anpassa även brandskyddet efter individuella förutsättningar.

Mer information hittar du på msb.se/aktivmotbrand.

Not. 1. Detta var en av de åtgärder som MSB påbörjade efter regeringsuppdraget En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda. F62009/2196/SSK, 2009-11-05)

befolkningen nås inte naturligt av information eftersom de inte går till köpcentret där räddningstjänsten står på ”skyltsöndagen” eller besöker brandstationen när det är ”öppet hus”.

För dessa kan så kallade riktade kommunikationsinsatser, till exempel hembesök, vara skillnaden mellan att inte alls tänka på brandskyddet och att få hjälp att kontrollera brandvarnaren och få ett informationsblad om det man har talat om vid besöket, som ett extra ”kom ihåg”. Vilka grupper eller bostadsområden i kommunen insatserna ska riktas mot kan behöva analyseras med den kunskap och erfarenhet som finns i exempelvis händelserapporter och lokalkännedom.

Effekten av förebyggande hembesök utförda av räddningstjänstpersonal har analyserats av Karlstads universitet. Efter att förebyggande hembesök började användas i Räddningstjänsten Syds område har antalet bostadsbränder minskat mer där än i övriga Sverige. Hembesöken är också samhällsekonomiskt lönsamma.²

Den tredje nivån, toppen av triangeln, kallas för indikerade åtgärder och bygger på att samhället har kännedom om de personer som är särskilt riskutsatta. För de allra flesta är brandskyddet i bostaden fullt tillräckligt. Men för en liten del av befolkningen räcker detta inte. Det spelar ingen roll hur mycket brandvarnaren piper om det börjar brinna om den boende kanske inte har den handlingsförmåga som krävs för att agera.

Oavsett orsak behöver dessa individer ett individanpassat brandskydd.

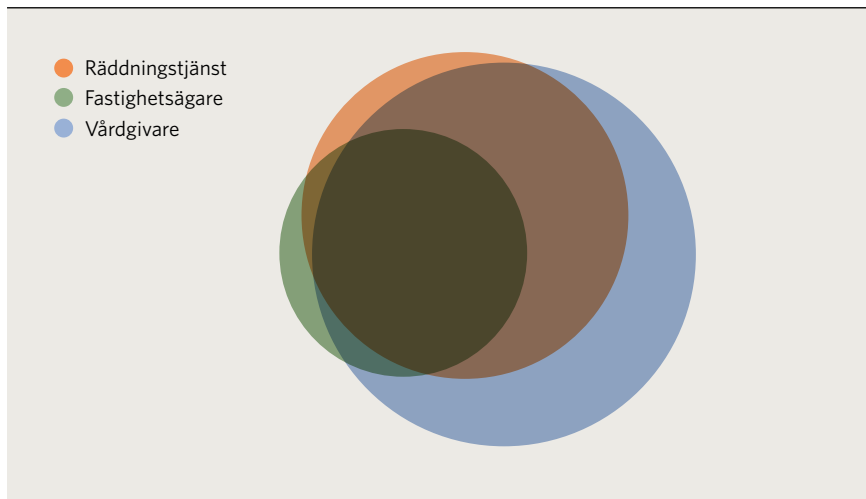
Not. 2. Sund B, Bonander C, Jakobsson N, Jaldell H. (2017). Räddningstjänstens förebyggande hembesök Mot en evidensbaserad nollvision kring bostadsbränder - Slutrapport.

För att identifiera dessa individer och därefter kunna erbjuda ett stärkt brandskydd behöver kommunerna arbeta över förvaltningsgränserna. Erfarenheter från dödsbrandsutredningar visar att många av dem som omkommer vid bostadsbränder är kända av kommunens social-, vård- eller omsorgsförvaltning. Dessa förvaltningar har ofta kunskap om vilka individerna är, men kan inte alltid se riskerna eller förstå vilka åtgärder som kan vara bäst. Kommunernas räddningstjänster kan mycket om brandrisker och hur man undviker dessa, men har ofta mindre kunskap om vilka individer som kan vara riskutsatta.

På uppdrag av MSB utförde Karlstads universitet en studie³ 2016 med syfte att kartlägga hur Sveriges kommuner arbetar med individanpassat brandskydd. Drygt 70 procent av landets kommuner besvarade enkäten. Mer än hälften av de kommuner som svarade på enkäten har angivit att brandskyddet i deras kommun individanpassas hos personer som har en förhöjd risk. En följdfråga kring vilka aktörer som arbetar med att individanpassa brandskyddet hos dessa personer visar att den kommunala vård- och omsorgsförvaltningen eller liknande är den vanligaste aktören (i cirka 80 procent av kommunerna). Slår man samman vård- och omsorgsförvaltning, socialförvaltning, privata vårdgivare och assistansföretag till en aktörsgrupp (vårdgivare) så täcker denna nästan samtliga kommuner. Räddningstjänsten är en aktör i 70 procent av kommunerna och fastighetsbolag (kommunala och privata) i 40 procent.

FIGUR 1. Aktörer som arbetar med att individanpassa brandskyddet hos personer som har en förhöjd risk

Källa: Gustavsson J, Jönsson M. (2017). Personalen kommer och går, systematiken består? MSB1066 - januari 2017.

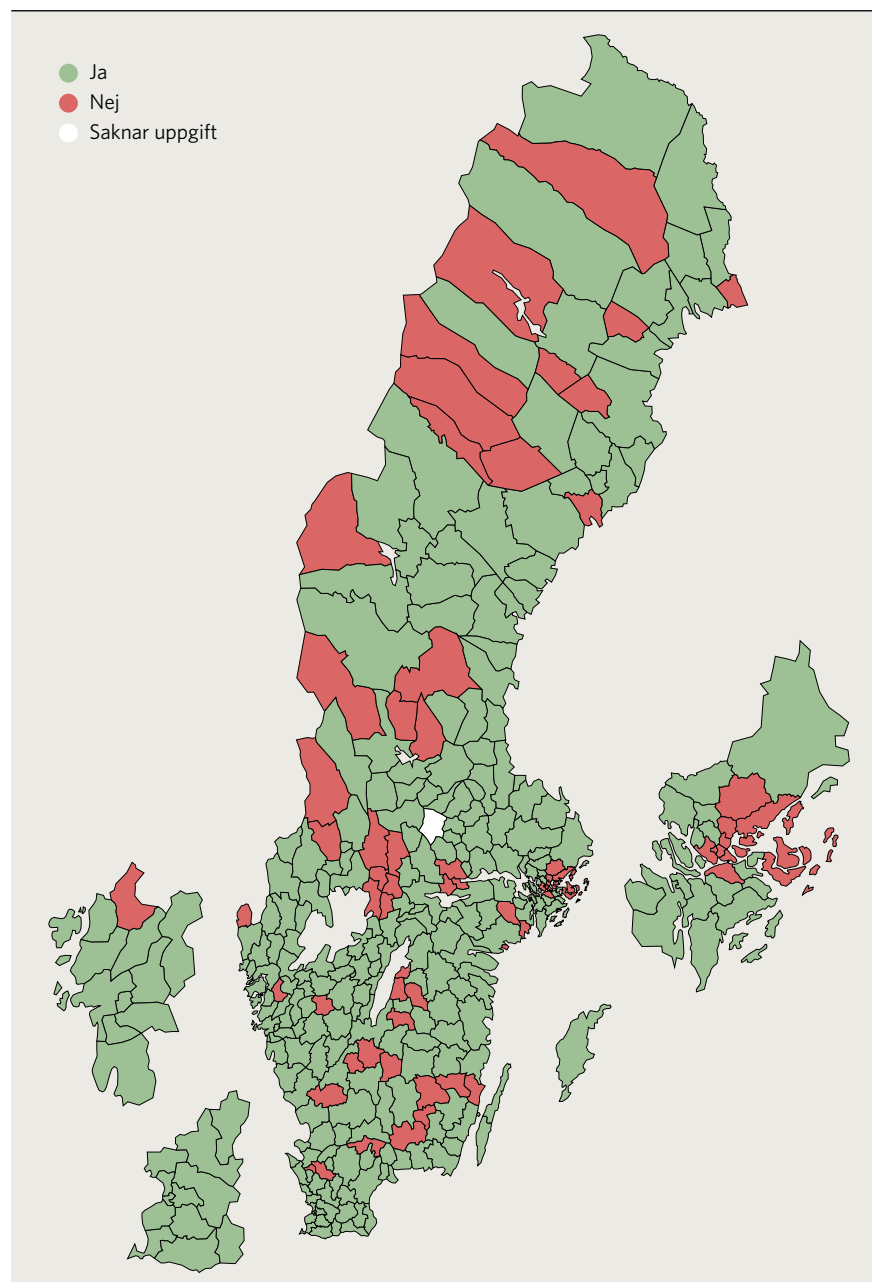
Som framgår av figur 1 är det vanligt förekommande att flera aktörer gemensamt arbetar med frågan. Grovt betraktat var alla tre huvudgrupperna (vårdgivare, räddningstjänst och fastighetsbolag) delaktiga i en tredjedel av kommunerna, i en tredjedel arbetade vårdgivare och räddningstjänst och i den sista tredjedelen var enbart vårdgivare en aktör.

Samarbetet mellan kommunens olika förvaltningar kan, tillsammans med en förankring i den politiska ledningen, underlättas av en tydligt uttryckt målsättning i det handlingsprogram som ska finnas i kommunen enligt LSO (2003:778).

Not. 3. Gustavsson J, Jönsson M. (2017). Personalen kommer och går, systematiken består? MSB1066 - januari 2017.

Årligen sammanställer MSB i samverkan med länsstyrelserna i vilken omfattning kommunerna tillser att LSO (2003:778) efterföljs. I uppföljningen för 2016 tillfrågades samtliga kommuner (eller kommunalförbund) om kommunen arbetar med individanpassat brandskydd, riktade kommunikationsinsatser eller kampanjen Aktiv mot brand i syfte att förbättra brandskyddet för privatpersoner. Resultatet visar att nästan 80 procent av landets kommuner svarade ja på frågan. Hur kommunerna svarade presenteras i karta 2 som visar fördelningen över riket.

KARTA 2. Arbetar kommunen med individanpassat brandskydd, riktade kommunikationsinsatser eller kampanjen Aktiv mot brand i syfte att förbättra brandskyddet för privatpersoner?

Källa: Årsuppföljningen 2016, MSB.

Karlstads kommun: Politisk enighet om att investera i bra brandskydd

Marléne Lund-Kopparklint (M),
kommunalråd och ordförande i
vård- och omsorgsförvaltningen

Frågan om individuellt brandskydd är självklar på den politiska agendan i Karlstads kommun. Mobila sprinklers och välutbildad personal är några investeringar som har räddat liv. Flera förvaltningar har också utsett säkerhetsansvariga som arbetar nära räddningstjänsten för att snabbt hitta och förebygga risker.

En bostadsbrand kan på bara några minuter ödelägga människors liv. Därför har det varit lätt att nå politisk enighet för att satsa på brandskydd inom vård- och omsorgsnämnden i Karlstads kommun.

Kommunalrådet Marlène Lund-Kopparklint (M) är ordförande i nämnden och för henne är det självklart att prioritera frågor som handlar om liv och död.

– Vem kan säga emot förslag som handlar om att rädda människors liv?

Som stöd för arbetet har Räddningstjänsten Karlstadsregionen särskilda handlingsplaner och all personal på både särskilda och ordinära boenden utbildas regelbundet i hur de ska skydda mot brand. Inom ordinärt boende bedömer kontaktpersonal eller gruppleddare risken för brand om exempelvis personen är rökare eller riskerar att glömma stänga av spisplattor. Åtgärderna kan då vara spisvakt eller en portabel sprinkler. Kommunen har också tydliga riktlinjer och anvisningar för inspektioner kring brandsäkerhet. Dessa hanteras av nämndens tjänstemän och har inte varit uppe på politisk nivå.

Nämnden investerar i flyttbara sprinklers

Det var däremot nyligen inköpet av flyttbara sprinklers som ska placeras i privatbostäder utifrån behov. Sådana finns redan i alla gruppboen-

den och i servicehusen har varje lägenhet en mobil släckningsanläggning. En mobil sprinkler kostar cirka 40 000 kronor och vård- och omsorgsnämnden har hittills köpt in 10–15 stycken.

– Det var ett enkelt beslut eftersom de faktiskt räddar liv. Att installera spisvakter ingår givetvis också, säger Marlène Lund-Kopparklint (M).

Ett av nämndens mål är att minimera de risker och olyckor som alltid finns.

– Att förebygga bränder handlar om så mycket mer än att bara påminna om att blåsa ut levande ljus runt jul. Arbetet med att identifiera vilka faktorer som bidrar till att olyckan är framme och förebygga utifrån det måste pågå hela tiden.

Eldsjälar ser behoven först

För att sätta fokus på frågorna krävs, enligt Marlène Lund-Kopparklint, eldsjälar både bland politiker och tjänstemän.

– De som arbetar nära verksamheter ser oftast behoven först och kan lyfta upp dem på den politiska agendan.

Hon är nöjd med kommunens insatser och ser också positiva resultat:

– Under åren har vi haft en del incidenter som personalen har hanterat bra. Det är ett kvitto på att vi arbetar på rätt sätt.

Som en extra åtgärd identifierar socialtjänstens biståndsbedömare och hemtjänstpersonal ”riskpersoner” i samband med riskronder i privatbostäder.

Säkerhetsansvariga garanterar samarbete

Samarbete är a och o för att arbetet ska få genomslag och det är viktigt att det finns personer som jobbar aktivt med individanpassat brandskydd inom olika verksamheter.

Karlstads kommun har därför bland annat utsett två säkerhetsansvariga – en person inom teknik och fastighet, samt en person inom vård och omsorg – som arbetar nära både räddningstjänst och andra berörda förvaltningar.

– En viktig uppgift nu är att sprida arbetsmodellen i hela kommunen. Det finns alltid mer att göra så att man ökar tryggheten för våra Karlstadsbor, konstaterar Marlène Lund-Kopparklint.

Nacka kommun: Checklistor och utbildning hjälper hemtjänsten att förebygga brand

Carina Smith, planerare och utvecklare i Nacka kommun

Äldre löper högre risk än andra att förolyckas på grund av bränder i hemmet. Överhettade kokplattor och stearinljus som glöms bort är några av orsakerna. Ett bra samarbete mellan socialtjänsten och Södertörns brandförsvarsförbund gör att äldre i Nacka kan känna sig tryggare.

I Nacka kommun bor cirka 16 000 äldre personer som löper ökad risk för olyckor i samband med bränder. Därtill kommer 1 600 äldre och personer med funktionsnedsättning som får hjälp av hemtjänsten. Hemtjänstpersonal, som regelbundet träffar dessa personer i deras hem, spelar en viktig roll i kommunens och brandförsvarets system med checklistor och åtgärds katalog för att förebygga skador.

Carina Smith är planerare och utvecklare i Nacka kommun och har arbetat med brandsäkerhet sedan 2013. Hon har väl uppbyggda kontakter med Södertörns brandförsvaret och menar att systemet för att förebygga bränder hos äldre inte beror på att kommunen varit speciellt drabbad.

– Nej, det beror snarare på att vi uppmärksammade risker i nyhetsmedia och på att vi har ett aktivt brandförsvaret. Vi är inte klara, men har kommit en bit på väg.

Hon tar fram ett litet inplastat kort som liknar ett visitkort. På kortet står det BRAND-förebyggande och på baksidan finns en kort checklista med fyra frågor.

Hemtjänstpersonalen har med sig kortet vid sina hembesök och besvarar frågorna tillsammans med kunden. Frågorna är formulerade på ett sätt så att de blir lätta att förstå:

- › Saknas fungerande brandvarnare eller har kunden svårt att uppfatta larm från en brandvarnare?
- › Finns tecken på torrkokning (till exempel brända kastruller) eller förvaras mycket material vid spisen?
- › Brukar kunden röka i sängen eller nära andra stoppade möbler?
- › Finns brännmärken på golv, möbler, ljusstakar eller tyger?

Åtgärds katalog kan rädda liv

Är svaret ja på någon av dessa frågor tar man till en checklista med 28 punkter uppdelade efter de olika brandriskerna som finns i hemmet. Listan innehåller också vilka åtgärder som behövs för att förhindra brand (se exempel på sidan 31).

Det finns mycket samlad kunskap och kompetens bakom framtagandet av listan, menar Carina Smith, och framhåller hur viktig kontakten är med Södertörns brandförsvarsförbund.

– Det handlar om bra samarbetsformer, kunskap och förståelse, säger hon och betonar också vikten av goda personrelationer.

Förutom att hemtjänstpersonalen går igenom frågorna vid besök i hemmet, gör de också nytta genom att upptäcka risker och göra dem synliga för den boende. I många fall kan de med enkla medel ta bort risken. I andra fall kan det innebära att den boende får ändra sitt beteende.

Boende måste lämna samtycke

Personal inom hemtjänsten får inte själva åtgärda risker i hemmet utan kundens samtycke. För att erhålla samtycke fyller hemtjänstpersonal och kund tillsammans i en blankett. Den krävs för att personalen aktivt ska kunna förebygga brand i hemmet.

>>>

Om man inte får kundens godkännande tar hemtjänstpersonalen i första hand kontakt med chefen för enheten. Om situationen bedöms som allvarlig kopplas biståndshandläggaren in som kan anslå mer tid till att övertyga kunden om åtgärder för att höja brandsäkerheten i hemmet.

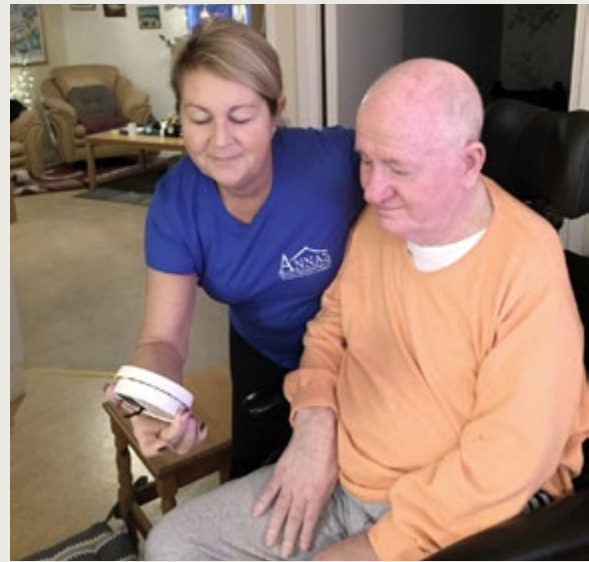
Hemtjänsten utbildas i brandskydd

Eftersom hemtjänstpersonalen har en viktig roll vid inventeringen av brandfarliga miljöer är det viktigt att de får rätt kompetens.

Hittills i år har knappt hälften av hemtjänstpersonalen genomfört Södertörns brandförsvärsförbunds webbkurs "Risker i hemmet". Kursen består av tjugo frågor och innehåller en film på sextio sekunder.

– I filmen får vi följa med på en rundvandring i en helt vanlig lägenhet. Kameran panorerer förbi ett antal brandfällor och tanken är att vi ska observera riskerna. Upptäcker vi de sex riskerna har vi tillgodo-gjort oss den delen av kursen, säger Carina Smith.

Kommunens årliga enkät visar att över hälften av hemtjänstpersonalen har använt checklisten vid sina hembesök. Nu är målet är att 90 procent av all personal ska gå en brandförebyggande utbildning.

EXEMPEL UR CHECKLISTA OCH ÅTGÄRDSKATALOG I NACKA KOMMUN

Brandvarnare: Trots att den boende själv får bekosta brandvarnaren i hemmet så finns den i praktiskt taget samtliga lägenheter. För äldre som inte hör den finns möjlighet att skaffa brandvarnare med blyxtljus eller via vibrationer i ett armband. Äldre som har svårt att byta batteri eller montera brandvarnare kan kontakta "Tryggve" – kommunens fixarfunktion för att få hjälp.

Brandfilt och släckare: Det kan finnas anledning att ha brandfilt eller brandsläckare tillgänglig. För personer med nedsatt muskelstyrka rekommenderas flera mindre pulversläckare.

Sprinklersystem: Sprinkler kan installeras i hemmet i särskilda fall efter kontakt med biståndshandläggaren. Det kan till exempel vara om det förekommer sängrökning i kombination med rörelsehinder.

Spis: I åtgärds katalogen har spisen fått speciell uppmärksamhet. En dåligt rengjord spisfläkt kan göra att filtren antänds och brand sprids vidare. Om kunden ger sitt samtycke går det också att koppla ur spisen då den inte ska användas.

Rökning: Det finns anledning att försöka få rökare att inte röka liggande och att de undviker att ha lättantändliga kläder. Det bör inte heller finnas stoppade möbler i rökarens närhet.

Levande ljus: Här finns anvisningar om hur ljusstakar ska vara placerade och risken för att kundens kläder kan fatta eld. Ljusstakar bör inte vara i brännbart material. Hos personer med minnesproblem är det bättre med elektriska ljus.

Öppen spis: För mycket ved i spisen kan orsaka att glödrester hamnar utanför eldstaden. Glödrester ska placeras i en behållare som inte kan fatta eld, till exempel i en kastrull eller plåthink.

Jordfelsbrytare: En jordfelsbrytare förhindrar att elektrisk utrustning i hemmet blir ledande eller att kontakter och ledningar som är trasiga leder ström som kan utgöra personfara. Kunden får själv skaffa jordfelsbrytare.

Elektrisk utrustning: När TV, radio och annan elektrisk utrustning i hemmet åldras samlas damm i dem som kan antändas. Sladdar blir spröda och apparater som täckts över av en duk innebär ökad risk. Att apparaten luktar konstigt kan vara en indikation på att något är fel.

Räddningstjänsten Syd: Samordnare ansvarar för behovsanpassade hembesök

Maya Stål Söndergaard,
produktionschef

Hemmaträffar hos arabisktalande kvinnor och gemensamma möten på studentkorridorer. Räddningstjänsten Syd genomför många sorters hembesök.

– Att hitta besöksformer som passar olika gruppers behov, förkunskaper och riskmedvetenhet är ett ständigt utvecklingsarbete, säger produktionschef Maya Stål Söndergaard.

Räddningstjänsten Syd består av 14 stationer i kommunerna Malmö, Lund, Kävlinge, Eslöv och Burlöv med totalt cirka 500 000 invånare. För att förebygga bostadsbränder har räddningstjänsten gjort målgruppsanpassade hembesök sedan år 2009.

– När vi insåg att vi hade ungefär en bostadsbrand om dagen stod det klart att något måste göras. Nu har vi vänt trenden och år 2015 registrerade vi 265 bränder, säger produktionschef Maya Stål Söndergaard och konstaterar att det är en minskning med drygt hundra bränder jämfört med år 2009.

Arbetet med riktade och målgruppsanpassade hembesök utgår från den lokala riskbilden med de olika distrikten som ”motor”. För att fånga upp behoven finns särskilda brand-i-bostadsgrupper med brandmän, brandinspektörer, brandingenjörer – och ibland även en socionom.

– Att grupperna har många olika kompetenser har visat sig vara en framgångsfaktor eftersom de olika perspektiven gör att vi ”ser mer” och kan fånga upp frågor så att de inte hamnar mellan stolarna, säger Maya Stål Söndergaard.

10 000 generella hembesök per år

Räddningstjänsten Syds arbete bygger på den så kallade preventionstriangeln med en bred bas av generella insatser som information, kampanjer och den årliga brandvarnardagen den 1 december.

De generella hembesöken sker i samarbete med fastighetsägare och räddningstjänsten prioriterar områden där det brinner ofta och jobbar händelsebaserat i områden där det nyligen har varit en brand.

Ett generellt hembesök är förankrat och handlar oftast om tio minuters information i dörren och test av en brandvarnare. Fungerar den inte, eller om det inte finns någon, får de boende låna en. Besöken återkopplas till fastighetsägaren.

Räddningstjänsten Syd genomför cirka 10 000 generella hembesök per år.

Prioriterar äldre, unga och nyanlända

Preventionstriangelns nästa nivå består av riktade insatser som sätts in där de gör störst nytta. Här följer räddningstjänsten MSB:s rekommendation och gör målgruppsanpassade hembesök hos tre grupper:

- › Äldre och personer med funktionsnedsättning.
- › Unga vuxna som nyss har flyttat hemifrån.
- › Nyanlända.

För varje grupp har räddningstjänsten anställt en speciell samordnare.

Samordnaren för gruppen äldre och personer med funktionsnedsättning har tidigare arbetat inom äldreomsorgen, vilket visat sig vara mycket värdefullt.

– Från början arbetade hon halvtid, men behovet av stöd inom det här området var så stort att vi har utökat tjänsten till heltid, säger Maya Stål Söndergaard.

Varje besök i denna grupp är förbokad och varar från en halv till en timme. Besöket görs av en instruktör med särskild utbildning för att kunna identifiera eventuella riskfaktorer med hjälp av en checklista. Syftet är att bedöma om den boende skulle kunna upptäcka, agera och eventuellt utrymma om det börjar brinna. Om inte, kontaktar instruktören kommunens omsorgs verksamhet som slussar ärendet vidare för åtgärder som ökar tryggheten för den boende.

>>>

Unga och nyanlända får lära sig att bedöma risker

För att nå gruppen unga vuxna besöker räddningstjänsten bland annat studentkorridorer och andra studentboenden. Varje sådan träff inleds med information till alla i det gemensamma utrymmet, för att sedan avslutas med besök på studenternas egna rum. Informationen utgår från att de unga nyligen har flyttat hemifrån och inte är tränade i att uppmärksamma och hantera risker.

Även för gruppen nyanlända finns en särskild samordnare. För att nå dem informerar instruktörer bland annat om brand i samband med SFI-utbildning och i kommunernas transitskolor.

– Vi utser också brandambassadörer bland transitskolornas elever som får i uppgift att utbilda yngre elever på skolan, säger Maya Stål Söndergaard och gläds åt att många unga vill vara ambassadörer.

Hemmaträffar för att prata trygghet

Under ett år möter Räddningstjänsten Syd cirka 1 000 personer vid behovsanpassade hembesök.

Ett arbete som ständigt utvecklas genom att brandmän, instruktörer, samordnare och andra testar, utvärderar och anpassar olika aktiviteter för att på bästa sätt kunna möta de boendes behov, språk, förkunskaper och riskmedvetenhet.

Ett särskilt lyckat exempel är de hemmaträffar som räddningstjänst, polis och Malmö stad ordnar tillsammans med boende i området Herrgården i Malmö. Till varje träff bjuder en värdinna eller värd in fem till åtta personer och lägger upp ett program. Räddningstjänsten och stadsområdet kan oftast delta med medarbetare som talar det aktuella språket och från polisen kommer en områdespolis. Innehållet i träffen handlar om trygghet och säkerhet i ett socialt sammanhang, i de boendes hemmiljö.

Sedan pilotprojektet drogs igång år 2014 har man haft cirka 15 hemmaträffar för arabisktalande kvinnor. Samma koncept har också testats med unga i socialt utsatta områden.

>>>

Malmö högskola utvärderar insatserna

Toppen på preventionstriangelns handlar om prevention och fördjupade insatser på individnivå.

– Vi möter ibland människor som får omsorg och bistånd men som också behöver förstärkt brandskydd, säger Maya Stål Söndergaard.

Med rätt personal på plats som kan adressera behovet dröjer det bara någon vecka innan en boende till exempel har fått en brandvarnare kopplad till sitt trygghetslarm. En enkel åtgärd som kan rädda liv.

Räddningstjänsten satsar varje år en hel del resurser på målgruppsanpassade insatser. Men Maya Stål Söndergaard ser att verksamheten bidrar till

att antalet bostadsbränder faktiskt har minskat. Hon jämför gärna med Storbritannien där man har jobbat på liknande sätt i 20 år – och har hälften så många omkomna i bostadsbränder per invånare som Sverige.

Hittills har hembesöken utvärderats per telefon enligt ett nöjdhetsindex (NKI) som visar att medborgarna tycker att Räddningstjänsten Syds medarbetare är kunniga, proffsiga och har ett gott bemötande.

Om de boende har lärt sig något efter besöken ska Malmö högskola ta reda på i en kvalitativ undersökning som ska vara färdig under våren 2018.

Räddningstjänsten Syd

- Räddningstjänsten Syd omfattar kommunerna Burlöv, Eslöv, Kävlinge, Lund och Malmö med totalt cirka 500 000 invånare.
- Idag är vi omkring 500 medarbetare som jobbar med över 40 olika yrken.
- Antal bostadsbränder: 367 (år 2009) 265 (år 2015) 186 (jan–aug år 2017).
- Generella hembesök: möter cirka 10 000 personer varje år.
- Målgruppsanpassade hembesök: möter cirka 1 000 personer varje år.

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2017

BOSTADSBRAND OCH BRANDFÖREBYGGANDE ARBETE

Denna rapport är den tionde i ordningen där Sveriges Kommuner och Landsting tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap publicerar indikatorer inom området trygghet och säkerhet. I rapporten presenteras den allmänna utvecklingen samt värden för indikatorerna på kommunnivå. Med Öppna jämförelser hoppas SKL kunna bidra till att utveckla området trygghet och säkerhet.

Indikatorer finns bland annat för:

- › Brott- och olycksutvecklingen
- › Tillgänglighet till hjälp vid nödläge
- › Krisberedskap

2017 års rapport har som tema ”Bostadsbrand och brandförebyggande arbete”.

ISBN 978-91-7585-602-5

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | www.skl.se